

"Gerkesklooster-boven, Kollumerzwaag-boven"

VAN EEN GEWELDDADIGE POLITIE-AGENT TE GERKESKLOOSTER IN 1893

Door Dirk Reinder Wildeboer te Buitenpost
 Secretaris van de Stichting Oud-Achtkarspelen
 Tel. 0511-541920, e-mail: d.r.wildeboer@hetnet.nl

Stokken gingen in de hoogte.....

We gaan terug naar het jaar 1893, nu ruim honderd jaar geleden. De wereld zag er in die tijd heel anders uit. Nog geen auto's en fietsen op de weg, wanneer er geen rijtuig of wagen beschikbaar was, ging men te voet en dat waren in onze ogen van nu, vrij grote afstanden. Zo zagen zes jongelieden uit Kollumerzwaag er niet tegen op om in de late avond hun kameraad Rindert van der Land uit in dit dorp met de benenwagen te vergezellen naar Gerkesklooster, waar deze bij boer Zuidema als inwonende knecht in dienst was. Ook was het niet ongebruikelijk dat jongelui, vaak uit de naburige dorpen, complete veldslagen hielden. Al zingende en met stokken onder hun jassen, naderde de ploeg Gerkesklooster. Men wilde in de herberg op de hoek nog een afscheidsslokje met Rindert drinken. Maar het was al na sluitingstijd en de kastelein wilde hun niet binnenlaten. Hier troffen ze een troep van wel twintig Gerkeskloosters, die riepen: "Gerkesklooster-boven, waarop ze antwoordden: "Kollumerzwaag-boven". Geert van der Meulen van Kollumerzwaag probeerde nog de vrede te bewaren, door te zeggen: "jullie moet reden verstaan, wij komen niet om te vechten, wij willen jullie de hand geven, al roep je "Gerkesklooster- boven". Hierna gingen verschillende stokken in de hoogte en de Kollumerzwaagsters gingen op de loop. Taeke Veenstra zag dat Folkert de Vries door iemand uit Gerkesklooster in het water werd geworpen en wilde hem helpen, maar hij kreeg slagen met stokken, waarbij zijn horlogeketting brak. Hij zette het verder op een lopen naar zijn vrienden, die hem opwachtten. Folkert moest het verder ontgelden, hij kreeg een slag op het hoofd en werd daarna nog drie maal in het water geworpen. Toen dit voor de tweede keer gebeurde, had hij zijn mes tevoorschijn gehaald om zich te verdedigen, maar er werd niet mee gestoken. Nadat Folkert voor de derde keer uit het water kwam, kwam er een man uit het gezelschap van de Gerkeskloosters te voor schijn, die zei: "nou niet meer, nou kan het wel". Deze persoon bleek achteraf de plaatselijke politie-agent van Gerkesklooster te zijn en hij was het ook, die het eerst een stok ophief. Verder zou hij hebben gezegd: "jongens als het straks nodig is, help mij dan". De jongelui uit Kollumerzwaag herkenden hem niet als zodanig en dat lag voor de hand. De man droeg geen uniform en ook geen sabel.

Getuigen

Het grote tumult bleef niet onopgemerkt in het dorp, ondanks het feit dat het al laat in de avond was en de inwoners van Gerkesklooster zich voor het grootste deel al ter ruste had begeven. In totaal waren er zeven dorpelingen, die op die avond iets van het voorval hadden gehoord en gezien. W. Kamminga had gehoord dat de politie-agent, tegen de "vreemden" had gezegd: je moet stil wezen, ik ben hier om de stilte te gebieden". Verder zouden de "vreemden" hebben gezegd: "wij zijn Kollumerzwaagsters, wij geven

nergens om". De olieslager H. Dijkstra was op de bewuste avond nog op straat en hoorde dat er vreemde jongens in het dorp waren. De agent zou hebben gezegd: "elk moet zich voorzien van een stok, het kan nodig wezen en dan moet je mij helpen", maar ze moesten niets doen vóór dat hij dat zei. De timmerknecht H. van der Weg had uit voorzorg een stok uit een boom gesneden, omdat het volk er zingende aankwam en hij niet wist wie ze waren. Van der Weg vond dat men zich maar raar gedroeg.

Aangeklaagd

Voor de plaatselijke politiemann in Gerkesklooster had dit tumult vervelende gevolgen. Hij werd aangeklaagd "terzake hij in den avond van 22 Oct. 1893 te Gerkesklooster, toen een zestal personen uit Kollumerzwaag door het dorp liepen, een aantal personen uit Gerkesklooster heeft aangespoord de jongelui uit Kollumerzwaag met hunne stokken te slaan, daarbij zelf het voorbeeld gevende". Er waren strafbare feiten gepleegd door misbruik van gezag, volgens de dagvaarding. De rechtszitting was op 15 februari 1894 en hiervan werd een uitvoerig verslag gemaakt. De betreffende politie-agent was volgens dit verslag een zekere "G.K., 38 jaren geboren te Fries Stroobos, dienaar van politie te Gerkesklooster". Beklaagde was in mei 1893 aangesteld, maar had van zijn werkgever, de gemeente Achtkarspelen, niet de beschikking gekregen over een uniform en sabel. Na dit voorval, was dit wel het geval, omdat men vond dat het beter was dat hij een uniform droeg, wanneer dienst werd gedaan. In die tijd had de gemeente acht politiemannen in dienst, waarvan vijf in de rang van veldwachter en drie in de rang van politiebediende. De veldwachters hadden een tractement van jaarlijks rond de f. 400,- met een kledingtoelage van f. 37,50 en de poltiebediende moesten het doen met alleen f. 50,- per jaar. Waarschijnlijk was er in Gerkesklooster een "politiebediende" gestationeerd, omdat er aanvankelijk geen uniform en sabel werd gedragen. Beklaagde vertelde op de zitting wat er was gebeurd. Om 10 uur 's avonds moest hij te Stroobos de herbergen sluiten en te Gerkesklooster terugkomende, was daar een erg geschreeuw. De oude Dijkstra, die hij op weg tegenkwam, zeide: 't Is goed dat je komt ". De vreemde jongens waren aan het schreeuwen en toen heeft hij hun gezegd, dat zij stil moesten wezen, dat hij politie was. Verder ontkende de poltieman verschillende feiten, zoals hij niet wist dat de jongens van Gerkesklooster stokken hadden en dat hij niet heeft gezegd dat zij die moesten hebben. Verder ontkende hij zijn dorpsgenoten te hebben aangespoord om die vreemden te achtervolgen.

Plicht niet goed begrepen

Tijdens de rechtzitting stelde de subst.off. van justitie in het licht, dat de feiten hierop neerkomen, dat de beklagde, dienaar van politie in de gemeente Achtkarspelen, op surveillance zijnde te Gerkesklooster, was opgetreden als bevelhebber van een groep Gerkeskloosters, tegenover enige Kollumerzwaagsters, waarvan spreker zal aannemen dat zij luidruchtig waren, waarop gevolgd zijn de feiten in de dagvaarding gesteld, die opleveren het met openlijk geweld optreden tegen personen. De Kollumerzwaagsters beweren dat zij geslagen zijn, de Gerkeskloosters erkennen dat zij geklopt hebben. Nu zou spreker hen deswegen kunnen vervolgen, maar heeft gemeend dit niet te moeten doen. Beklaagde is een beambte, die zijn plicht niet goed begrijpt. Het gevoel dat hij Gerkesklooster was, kwam bij hem boven en ging gepaard met vrees voor de vreemden,

die hem kwaad zouden doen. Hij heeft niet voorgezeten, om als politiemans zo goed mogelijk zijn plicht te doen, maar misbruik te maken van zijn macht als politie-agent. Spreker gelooft, dat beklagde de oorzaak is van het gebeurde en dat hij daarvoor aansprakelijk moet worden gesteld. Moet de politie waken voor rust en orde bij de ingezetenen, het publiek mag ook niet worden overgeleverd aan de willekeur van een politie-dienaar. Hij vordert dat beklagde wordt schuldig verklaard aan het uitlokken van strafbare feiten door misbruik van gezag en deswege zal worden veroordeeld tot 2 maanden gevangenisstraf.

Verdediging

De advocaat hield op de zitting een uitgebreid betoog en probeerde de zaak tot haar juiste proporties terug te brengen, door o. a. het volgende naar voren te brengen: "Het is gebeurd dat er 7 jongens uit een vreemd dorp in het stille Gerkesklooster kwamen, op een ogenblik toen de meeste ingezetenen ter ruste en de herbergen gesloten waren en toen die troep jongens, zeker onder de invloed van sterke drank, liepen te zingen door het stille dorp, onder het uiten van een krijgsgeschreeuw en het plegen van enkele baldadigheden, als het schoppen op een deur. Dat vernam beklagde, toen hij terugkwam uit Stroobos. Het moet aan de rechtbank zijn opgevallen, dat de Kollumerzwaagsters volgens hun verklaringen eigenlijk niets gedaan hebben dan wat neuriën en op een deur tikken, dat zij geen messen hadden en niets misdaan hebben. Doch daarmee in strijd zijn met de verklaringen van de Gerkeskloosters. De rechtbank moet niet voorbijzien, hoe moeilijk de positie van beklagde was, toen hij de hulp inriep van zijn dorpsgenoten. Waar is de grens van het van het geoorloofde en ongeoorloofde voor de politie. Mag de politie niet agressief optreden" ? Verder verwees pleiter naar de brief van de burgemeester van Achtkarspelen en naar de verklaring van notabele ingezetenen, dat het hun vreemd voorkomt, dat beklagde opzettelijk die order zou geven, die misbruik van zijn gezag zou wezen. De verdediger stelde dat er geen overtuigend bewijs aanwezig is voor dit misbruik en bepleitte ontslag van rechtsvervolging.

Bron: Digitaal archief Leeuwarder Courant

DIT WAS EEN PUBLICATIE NAMENS DE STICHTING OUD-ACHTKARSPLEN